

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ ФТИЗІАТРІЇ І
ПУЛЬМОНОЛОГІЇ ІМ. Ф.Г.ЯНОВСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ»

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою Державної установи «Національний інститут фтизіатрії і пульмонології ім. Ф.Г.Яновського Національної академії медичних наук України»,

Голова Вченої ради

Директор

А.М.Н., професор академік НАМН України,

О.П.Фещенко

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ФТИЗІАТРІЯ»**

підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії	
галузь знань	22 Охорона здоров'я
спеціальність	222 Медицина
спеціалізація	
(наукова спеціальність)	фтизіатрія
Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий) рівень
Форма навчання	очна (денна, вечірня), заочна
Тривалість навчання	12 кредитів (360 годин)

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ

№п/п	Прізвище, ім'я, по батькові	Науковий ступінь, місце роботи, посада
1	Юрій ФЕЩЕНКО	академік НАМІ України, доктор медичних наук, професор, директор Державної установи «Національний інститут фтизіатрії і пульмонології ім. Ф.Г. Яновського Національної академії медичних наук України»
2	Ігор КАЛАБУХА	доктор медичних наук, професор, заступник директора з наукової та науково-організаційної роботи
3	Михайло КУЖКО	доктор медичних наук, професор, завідувач клінічним відділенням діагностики хіміорезистентних форм захворювання на туберкульоз
4	Наталія ЛИТВИНЕНКО	доктор медичних наук, завідувача відділу хіміорезистентних форм туберкульозу
5	Сергій ЗАЙКОВ	доктор медичних наук, професор, ст. наук. співроб. відділу хіміорезистентного туберкульозу
6	Марина ПОГРЕБНА	кандидат медичних наук, старший науковий співробітник відділу хіміорезистентного туберкульозу

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Фтизіатрія» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії спеціальності Пульмонологія

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета викладання навчальної дисципліни: підготовка здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії відповідно спеціалізовано-професійним компетенціям за спеціальністю "Фтизіатрія", призначена для аспірантів денної очної та заочної форми навчання.

Кількість кредитів 12 кредитів **Загальна кількість годин** 360 годин

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й та 3-й	2-й та 3-й
Семестр	
3-й, 4-й, 5-й	3-й, 4-й, 5-й
Лекції	
20 год.	20 год.
Практичні заняття	
38 год.	38 год.
Семінарські заняття	
40 год.	40 год.
Самостійна робота	
260 год.	260 год.

Навчальний план та програма підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю «Фтизіатрія» призначені для підготовки аспірантів денної очної та заочної форм навчання спеціалізовано-професійними компетенціями за спеціальністю 222 "Медицина" і являються нормативним документом, в якому визначається зміст навчання, встановлюються вимоги до обсягу та рівня підготовки.

Зміст програми охоплює весь обсяг теоретичних знань і практичних навичок відповідно спеціалізовано-професійним компетенціям за спеціальністю " Фтизіатрія ", призначена для аспірантів очної (денної, вечірньої), заочної форм навчання. Програму побудовано за системою блоків.

Основними блоками є 5 фтизіатричних курсів програми. Курс – це відносно самостійна частина програми, в якій подана значна за обсягом теоретична і практична інформація з певної галузі фтизіатрії. Курси розбито на розділи, кожний з яких включає кілька тем, а кожна тема складається з окремих елементів. Для полегшення орієнтації в програмі та впорядкування інформації, що міститься в ній, курси і розділи закодовано. Деякі курси (наприклад – “спеціальні методи дослідження”) можуть викладатися в спеціалізованих відділеннях або комплексно – в відділеннях, де викладаються основні курси програми. Для виконання даної програми в процесі навчання передбачено такі види занять: лекції, практичні заняття, різні види семінарів. Під час навчання відповідно до навчального плану аспіранти підвищують рівень теоретичної підготовки та оволодівають практичними навиками. Теоретична підготовка передбачає обов’язкове відвідування лекцій, активну участь в семінарських та практичних заняттях, науково-практичних і патолого-анатомічних конференціях, що складає більше % частини курсу. Найбільш доцільне орієнтовне співвідношення лекційних, практичних і семінарських занять на циклах спеціалізації : 20% -40% - 40%. При складанні тематичних планів на кафедрі фтизіатрії заняття проводяться з урахуванням методологічних підходів інтегрованого ведення різних форм захворювання на туберкульоз. Крім цього, планується самостійна робота аспірантів. Самостійна робота складає менше % від загального курсу і складається з роботи в клініці (курація хворих під керівництвом керівника, чергування в клініці, участь в проведенні лабораторно-інструментальних обстежень), бібліотеці інституту, комп’ютерних класах, навчальних кабінетах – для відпрацювання практичних навичок із застосуванням муляжів. В необхідних випадках ця робота проводиться відповідно до заздалегідь складеного графіка, що гарантує можливість індивідуального доступу аспіранта до потрібних дидактичних засобів. Для виявлення рівня знань і навичок після кожного розділу програми проводиться рубіжний контроль за тестовою програмою або інший вид контролю за рахунок годин, що передбачені на семінарські заняття. В кінці програми подано перелік практичних навичок, якими повинен оволодіти лікар за час навчання відповідно спеціалізовано-професійним компетенціям за спеціальністю "Фтизіатрія ", призначеної для аспірантів очної (денної, вечірньої), заочної форм навчання та список рекомендованої літератури.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ**

відповідно спеціалізовано-професійним компетенціям за спеціальністю "Фтизіатрія". Тривалість – 360 годин (12 кредитів, аудиторна робота – 100 годин, самостійна робота – 260 годин)

Контингент слухачів – аспіранти денної/вечірньої очної та заочної форми навчання.

Код	Назва курсу	Кількість навчальних годин			
		Лекції	Практичні	Семінари	Усього
--		ї	чні	ри	го
1	2	3	4	5	6
1	Організаційно-методичні основи фтизіатрії	1	0	0	1
2	Класифікація, формулювання діагнозу, види випадків туберкульозу	2	0	2	4
3	Методи активного виявлення та діагностики туберкульозу	4	10	8	22
4	Принципи лікування туберкульозу	12	26	14	52
5	Медична допомога при невідкладних станах у фтизіатричних хворих	2	2	2	4
	Іспит			4	4
	Разом	20	38	30	88

	<i>Додаткові програми:</i>				
7.	Проблеми СНІДу та вірусних гепатитів	0	0	2	2
8.	Організація невідкладної медичної допомоги при надзвичайних ситуаціях	0	0	2	2
9.	Радіаційна медицина	0	0	1	2
10	Особливо небезпечні інфекції	2	0	2	2
11	Імунологія	0	0	2	2
12	Психологічні особливості пацієнта з хронічною соматичною патологією	0	0	1	2
	Разом	2	0	10	12
	Всього	22	38	40	100
	Самостійна робота				260
	Взагалі				360

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРАКТИКУМ

Невід'ємною частиною опанування навчального курсу професійної та практичної підготовки за науковою спеціальністю (спеціалізацією) в аспірантурі та поза аспірантурою є педагогічний практикум.

Мета – забезпечення формування та розвитку освітньо-прикладних компонентів викладацьких компетентностей. Завданнями педагогічного практикуму є оволодіння навиками підготовки навчально-методичної документації, проведення аудиторних занять, організації позааудиторної роботи здобувачів вищої та/або післядипломної освіти, заходів безперервного професійного розвитку. Педагогічний практикум проводять, як правило, на випусковій кафедрі, або на кафедрі, на якій працює науковий керівник здобувача вищої освіти. Педагогічний практикум проходить під організаційно-методичним керівництвом науково-педагогічного працівника зазначеної кафедри, який є куратором відповідної навчальної дисципліни професійної та практичної підготовки за науковою спеціальністю (спеціалізацією), що опановує здобувач вищої освіти. Рішенням, обговореним і схваленим на засіданні кафедри, організаційно-методичне керівництво педагогічним практикумом може бути покладено на іншого науково-педагогічного працівника відповідної кафедри, в тому числі, на наукового керівника здобувача вищої освіти. Загальний обсяг педагогічного практикуму становить 30 годин (1 кредит), що виділяються та обліковуються в межах годин самостійної роботи здобувача вищої освіти за відповідною навчальною дисципліною професійної та практичної підготовки за науковою спеціальністю (спеціалізацією). Зміст заходів педагогічного практикуму та послідовність їх виконання визначається у індивідуальному плані педагогічного практикуму здобувача вищої освіти, що погоджується керівником педагогічного практикуму та затверджується завідувачем кафедри, на якій проводиться педагогічний практикум. Звіт про проходження педагогічного практикуму здобувача вищої освіти погоджується керівником педагогічного практикуму, обговорюється та схвалюється на засіданні кафедри, на якій проводився педагогічний практикум, та затверджується завідувачем даної кафедри. Форма індивідуального плану педагогічного практикуму здобувача вищої освіти, звіту про проходження педагогічного практикуму, навчально-методичних документів, що готує здобувач вищої освіти в межах виконання завдань педагогічного практикуму, визначається Альбомом форм. Відповідальність за організацію, проведення та контроль якості педагогічного практикуму покладається на завідувача кафедри, на якій проводився педагогічний практикум, а саме: завідувача випускової кафедри або завідувача кафедри, на якій працює науковий керівник здобувача вищої освіти.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

нормативної навчальної дисципліни "Фтизіатрія" підготовки докторів
філософії (PhD) в аспірантурі очної (денної, вечірньої) та заочної форм
навчання за спеціальністю 222 Медицина

Коди	Назва курсу, розділу, теми
1	2
01	<i>Організаційно-методичні основи фтизіатрії</i>
01.01	Структура та організаційні питання фтизіатричної служби України, стратегія розвитку.
01.02	Диспансерні контингенти фтизіатричних хворих. Фтизіопульмонологічний центр.
01.03	Епідеміологічна ситуація з ТБ у світі та Україні.
01.04	Реєстраційні форми звітності, Реєстр хворих на туберкульоз.
02	<i>Класифікація, формулювання діагнозу, види випадків туберкульозу</i>
02.01	Анатомія органів дихання та кровообігу малого та великого кола.
02.02	Фізіологічні особливості дихальної системи.
02.03	Патофізіологія дихання та легеневого кровообігу.
02.04	Види випадків ТБ.
02.05	Принципи формулювання діагнозу ТБ.
02.06	Антимікобактеріальні препарати: класифікація, механізм дії, основні небажані явища.
03	<i>Методи активного виявлення та діагностики туберкульозу</i>
03.01	Оновлені міжнародні рекомендації щодо виявлення туберкульозу, в тому числі із множинною/широкою лікарською стійкістю (МЛС/ШЛС-ТБ).
03.02	Оновлені міжнародні рекомендації щодо мікробіологічної діагностики МЛС/ШЛС-ТБ.
03.03	Обов'язкові методи лабораторної діагностики туберкульозу, моніторингові обстеження протягом лікування, моніторинговий лист.
03.04	Сегментарна будова легень в рентгенівському відображенні (оглядова рентгенографія органів грудної клітини, комп'ютерна томографія органів грудної клітки). Променева семіотика бронхолегеневої патології.

03.05	Методи променевої діагностики основних захворювань органів дихання. Рентгеноанатомія органів грудної порожнини. Компютерна томографія, основні синдроми.
03.06	Функціональні методи дослідження: дихальної та серцево-судинної систем у фтизіатрії.
03.07	Ендоскопічні методи дослідження у фтизіатрії. Показання до фібробронхоскопії.
03.08	Ультразвукове дослідження органів грудної порожнини.
03.09	Радіоізотопні методи дослідження органів дихання. Радіонуклідні дослідження.
03.10	Основи диференціальної діагностики основних захворювань органів дихання.
03.11	Види біопсій у фтизіатрії. Метод верифікації діагнозу при відсутності або неможливості мікробіологічного підтвердження діагнозу ТБ.
04	<i>Принципи лікування туберкульозу</i>
04.01	Оновлені міжнародні рекомендації щодо лікування МЛС/ШЛС-ТБ.
04.02	Національний стандарт по туберкульозу, останні оновлення.
04.03	Види режимів анимікобактеріальної терапії (АМБТ).
04.04	Новий алгоритм призначення скорочених (сКРЛ) або індивідуалізованих режимів лікування (ІРЛ), місце ВРaL/ВРaLM, показання а протипоказання.
04.05	Принципи призначення ІРЛ, показання, протипоказання, особливості складання схеми лікування.
04.06	Принципи призначення сКРЛ, показання, протипоказання,
04.07	Принципи призначення ВРaL/ВРaLM, показання, протипоказання,
04.08	Принципи призначення інших короткострокових режимів лікування (мКРЛ), показання, протипоказання.
04.09	Принципи призначення паліативної терапії.
04.10	Принципи призначення хірургічного лікування, показання, протипоказання, види оперативних втручань. Оптимальні терміни проведення оперативного лікування.
04.11	сКРЛ, ВРaL/ВРaLM: особливості та принципи застосування у різних ситуаціях.
04.12	Генералізовані та/або позалегенові процеси у МЛС/ШЛС-ТБ.

04.13	Оновлені міжнародні рекомендації щодо лікування МЛС/ШЛС-ТБ у дітей, Національний стандарт по туберкульозу, останні оновлення.
04.14	Оновлені міжнародні рекомендації щодо лікування ко-інфекції ТБ/ВІЛ, у тому числі - МЛС/ШЛС-ТБ/ВІЛ.
04.15	Визначення результатів лікування випадків ЛС-ТБ, в тому числі – для коротких курсів лікування.
04.16	Небажні явища/ серйозні небажані явища (НЯ/СНЯ), що виникли на фоні АМБТ. Тактика залежно від різних ступенів вираженості НЯ/СНЯ, симптоматична терапія.
04.17	Лікування туберкульозу в особливих ситуаціях: на фоні вагітності, грудного вигодовування, різних супутніх хвороб.
04.18	Визначення результатів лікування випадків лікарсько-стійкого туберкульозу (ЛС-ТБ), в тому числі – для коротких курсів лікування.
05	<i>Медицина допомога при невідкладних станах у фтизіатричних хворих</i>
05.01	Кровохаркання, легенева кровотеча, невідкладна допомога.
05.02	Спонтанний пневмоторакс, невідкладна допомога.
05.03	Тромбоемболія легеневої артерії, невідкладна допомога.
05.04	Гостра дихальна недостатність, невідкладна допомога.
05.05	Гостра серцева недостатність, невідкладна допомога.
05.06	Анафілактичний шок, невідкладна допомога.
06	<i>Проблеми СНІДу</i>
06.01	Проблеми ВІЛ-інфекції. Епідемія ВІЛ-інфекції як глобальний процес. Огляд розвитку епідемії ВІЛ/СНІДу в світі та Україні.
06.02	Патогенез, епідеміологія, класифікація і клінічний перебіг ВІЛ-інфекції
06.03	Принципи лабораторної діагностики ВІЛ-інфекції. Методи профілактики.

07	Організація невідкладної медичної допомоги населенню в надзвичайних ситуаціях
07.01	Організація медичної допомоги ураженим при надзвичайних ситуаціях.
07.02	Медико-тактична характеристика катастроф мирного часу.
07.03	Організація і завдання служби екстреної медичної допомоги при надзвичайних ситуаціях.
07.04	Організація лікувально-евакуаційного забезпечення уражених при надзвичайних ситуаціях.
08	Радіаційна медицина
08.01	Гостра променева хвороба.
08.02	Хронічні і віддалені наслідки опромінення.
08.03	Диспансеризація осіб, які зазнали дії радіаційного опромінення.
09	Особливо небезпечні інфекції
9.01	Класифікація за збудниками інфекції та механізмом передачі.
9.02	Холера.
9.03	Ботулізм. Дизентерія. Сальмонельоз. Тифи - черевний, висипний, поворотний.
9.04	Дифтерія. Аденовірусна інфекція дихальних шляхів.
9.05	Чума. Гарячки: жовта, Ку, геморагічна та ін.
9.06	Сибірська виразка.
10	Імунологія
10.01	Структура та функції імунної системи при захворюваннях внутрішніх органів
10.02	Ятрогенна хвороба
11.	Психологічні особливості пацієнта з хронічною соматичною патологією.

ПЕРЕЛІК

практичних навичок в межах спеціалізовано-професійної компетенції за спеціальністю
"Фтизіатрія" аспірантів очної (денної, вечірньої) та заочної
форм навчання

№	Назва навичок та умінь
1	2
1	Огляд, пальпація, аускультация при різних формах захворювання на туберкульоз.
2	Планування обсягу обстеження хворого зі симптомами туберкульозу та обсягу дообстеження при потребі диференціальної діагностики з іншою патологією.
3	Виконання та оцінка функції зовнішнього дихання за даними спірометрії у фтизіатричних хворих.
4	Трактування даних, які, отримані за результатами оглядової рентгенограми ОГК та КТ ОГП.
5	Трактування результатів діагностичних методів дослідження харкотиння або іншого діагностичного матеріалу у пацієнтів із туберкульозом, в тому числі результати визначення чутливості культури мікобактерій до антибактеріальних препаратів фенотиповими та генотиповими методами.
6	Визначення показань до госпіталізації хворого.
7	Виконання та трактування даних електрокардіографії.
8	Виконання плевральної та спинномозкової пункції за показаннями та трактування їх результатів.
9	Трактування даних клінічного аналізу крові, сечі, біохімічних показників.
10	Складання плану лікування хворого на чутливий та хіміорезистентний туберкульоз.
11	Діагностика ускладнень при туберкульозі та надання невідкладної допомоги при кровохарканні, легеневої кровотечі, гемотораксі, спонтанному пневмотораксі, декомпенсації хронічного легеневого серця, інтоксикаційному синдромі, ТЕЛА, анафілактичному шоці.
12	Скринінгове виявлення побічних реакцій на медикаменти та надання навички допомоги щодо їх усунення.
13	Ведення необхідної медичної документації.
14	Оцінка ефективності лікування за результатами культуральних методів обстеження.
15	Робота з небулайзерами.
16	Визначення ознак втрати працездатності.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ п/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Робота в клініках інституту (курація хворих під керівництвом керівника, чергування в клініці).	96
2	Участь в проведенні лабораторно-інструментальних обстежень відпрацювання практичних навичок.	20
3	Робота з онлайн-ресурсами електронних бібліотек, у тому числі – міжнародних. Ознайомлення з принципами роботи сучасних пошукових систем та архівів наукових джерел. Робота з пошуковими системами міжнародних наукових видань, що входять до наукометричних баз.	58
4	Ознайомлення з принципами роботи сучасних професійних освітніх платформ. Відпрацювання практичних навичок проведення навчальних заходів (дистанційно, очно): майстер-класів, тренінгів, конференцій, вебінарів на базі освітньої платформи інституту National Tb Hub	54
5	Ознайомлення з сучасними методиками психологічної підтримки хворих на туберкульоз. Застосування на практиці ефективних методик консультування, групових та індивідуальних психологічних занять, арт-терапії.	32
	Разом	260

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Участь в клінічних обговореннях, консилиумах складних пацієнтів. Статистичний аналіз отриманих результатів. Підготовка огляду літератури з вибраної тематики. Підготовка матеріалів для НДР, статей. Презентація результатів дослідження

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

- словесні: розповідь-пояснення, бесіда, лекція, ілюстрація, демонстрація;
- практичні: практичні навички, клінічна робота, реферати.

2. Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

- методи стимулювання інтересу до навчання: створення ситуації інтересу при викладанні того чи іншого матеріалу;
- навчальні дискусії, розбір та аналіз клінічних випадків

3. Методи контролю (самоконтролю, взаємоконтролю), корекції (самокорекції, взаємокорекції) за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.

- репродуктивні методи – відтворена репродукція як засіб повторення готових зразків або робота за готовими зразками;
- творчі, проблемно-пошукові методи мають спиратися на самостійну, творчу пізнавальну діяльність.

Система спирається на загальнонавчальний дидактичний принцип міцності знань, умінь і навичок, який базується на таких вимогах:

- систематичність обліку та контролю;
- всеохопленість (усебічність, повнота) обліку та контролю;
- диференційованість (за окремим предметом) та індивідуальність (за стилем і формами контролю);
- об'єктивність оцінювання;
- урізноманітнення видів і форм контролю;
- єдність вимог до контролю.

4. Бінарні, інтегровані (універсальні) методи:

- дослідницька діяльність під керівництвом наукового керівника
- самостійна робота поза контролем керівника

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Засоби діагностики результатів навчання.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів можуть бути:

- екзамени;
- комплексні екзамени;
- стандартизовані тести;
- наскрізні проекти;
- командні проекти;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- розрахункові та розрахунково-графічні роботи;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- завдання на лабораторному обладнанні, тренаже рах, реальних об'єктах;
- інші види.